קלד: הזרוע והלחיים פרק עשירי חולין

ראשית הגז והמתנות ופדיון הבן ופדיון פטר חמור לפטור כי אתא רבין אמר קמה אקמה רמי ליה [א]לוי זרע [א]בכישר ולא הוו עניים למשקל לקט אתא לקמיה דרב ששת °אמר ליה [ב]לעני ולגר תעזוב אותם [ג]ולא לעורבים ולא לעטלפים מיתיבי [ג]אין מביאין תרומה לא מגורן לעיר ולא ממדבר לישוב ואם אין שם כהן שוכר פרה ומביאה מפני הפסד (א) תרומה שאני תרומה דטבלה ולא סגיא דלא מפריש לה והרי מתנות דלא טבלי ותניא מקום שנהגו למלוג בעגלים לא [ו]יפשיט את הזרוע להפשיט את הראש לא יפשיט את הלחי [ז]ואם אין שם כהן מעלין אותן בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן [ח]שאני מתנות כהונה דנתינה כתיבא ביה השתא דאתית להכי תרומה נמי נתינה כתיבא ביה ואלא תעזוב יתירא למה לי לכדתניא [י][1]המפקיר את כרמו ולשחר השכים ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשרות ההוא שקא דדינרי דאתא לבי מדרשא קדים רבי אמי וזכה בהן והיכי עביד הכי והא כתיב ונתן ולא שיטול מעצמו רבי אמי נמי לעניים זכה בהן ואיבעית אימא [כ]אדם חשוב שאני דתניא [ל][2]והכהן הגדול מאחיו [מ]שיהא גדול מאחיו בנוי בחכמה ובעושר אחרים אומרים מנין שאם אין לו [נ]שאחיו הכהנים מגדלין אותו תלמוד לומר והכהן הגדול מאחיו גדלהו משל אחיו:

מתני' (א) [ס]איזהו הזרוע מן הפרק של ארכובה עד כף של יד והוא של נזיר וכנגדו ברגל שוק ר' יהודה אומר שוק מן הפרק של ארכובה עד סובך של רגל [ע]אי זהו לחי מן הפרק של לחי עד פיקה של גרגרת:

גמ' ת"ר [3]הזרוע זה [פ]זרוע ימין אתה אומר זה זרוע ימין או אינו אלא זרוע שמאל ת"ל הזרוע מאי תלמודא [צ]כדאמר רבא הירך המיומנת שבירך הכא נמי הזרוע המיומן שבזרוע והלחיים למאי אתא להביא [ק]צמר שבראש כבשים ושער שבזקן תיישים והקבה למאי אתא [ר]להביא חלב שעל גבי הקבה וחלב שבתוך הקבה (ב) דאמר [ש]ר' יהושע [ת]כהנים נהגו בו עין יפה ונתנוהו לבעלים טעמא דנהגו הא לא נהגו דידיה הוא [א]דורשי חמורות היו אומרים הזרוע כנגד היד וכן הוא אומר [4]ויקח רומח בידו ולחיים כנגד תפלה וכן הוא אומר [5]ויעמוד פנחס ויפלל קבה כמשמעה וכן הוא אומר [6]ואת האשה אל קבתה ותנא מייתי לה מהכא [7]שוק הימין אין לי אלא שוק הימין זרוע מוקדשין מנין ת"ל [כ]תרומה זרוע חולין מנין ת"ל תתנו: איזהו לחי מן הפרק של לחי ועד פיקה של גרגרת: והתניא [ל]נוטלה ובית שחיטה עמה לא קשיא הא רבנן והא רבי חנינא בן אנטיגנוס [מ]דתניא מוגרמת פסולה העיד רבי חנינא בן אנטיגנוס על מוגרמת שהיא כשרה איבעית אימא הא והא רבנן ומאי עמה דבהמה:

הדרן עלך הזרוע והלחיים

ראשית הגז כו'. כל הנך כולהו לא רמיא איסורא עלייהו אלא ממונא הילכך ספיקן לקולא: **ופדיון פטר חמור.** כדפרישית (סוע"א) מפריש טלה והוא לעצמו: **קמה אקמה רמי עליה.** °מתניתא אחריתי אשכח לר"מ דפטר בקמה של גר ספק נקצרה קודם שנתגייר ספק משנתגייר ורמייה אהא דקתני ספק לקט לקט ושני ליה בלשון בן מגרא אני שונה אותה: **בכישר.** מקום: **אין מביאין.** אין צריך ישראל לטרוח ולהביא תרומה מן הגורן לעיר ליד כהן אלא כהן הולך ומביאה: **ואם אין שם כהן כו'.** אלמא בעי לאפרושה ולאצנועה עד דמשכח כהן ה"נ בעי לאצנועה עד דמשכח עניים: **שאני תרומה דטבלה.** אוסרת הכל עליו משום טבל לפיכך על כרחו צריך להפריש: **למלוג בעגלים.** שמולגין אותן ברותחין עם עורן ואוכלין אותן עם העור: **אין רשאי להפשיט את הזרוע.** אלא נותנו לכהן כמו שהוא בעורו: **הראש לא יפשיט את הלחי.** כדמרבינן לקמן מקרא יתירא שאף הצמר שבראש כבשים הוא חייב ליתן לו וכ"ש העור: **ואם אין שם כהן.** לתת לו המתנות: **מעלים אותם בדמים.** שם את דמי המתנות ואוכל המתנות ונותן דמיהם לכהן הבא ראשון: **נתינה כתיבא בהו.** ועליו ליתנן לכהן: **אלא תעזוב יתירא.** דכתיב בלקט למה לי חד בקדושים תהיו (כ) וחד בשור או כשב (ל) לאו לרבויי שאפילו במקום שאין עניים שעליו להניעם על שימצא עניים: **חייב בפרט ובעוללות כו'.** אע"ג דהפקר פטור מכולם דבכולהו כתיב קצירך כרמך (מ) ולא של הפקר ובכולהו תנן כל שהוא אוכל ונשמר (נ) פרט לשל הפקר (ס) להכי אהני תעזוב יתירא דכתיב בכולהו לאתויי הפקר כי האי גוונא דהדר איהו וזכה ביה. בלקט ופאה כתיב תעזוב יתירא חד בקדושים תהיו וחד בשור או כשב ופרט בכרם היינו לקט. עוללות חד בקדושים תהיו וכרמך לא תעולל וחד במשנה תורה (כד) כי תבצור כרמך לא תעולל אחריך. שכחה חד גבי שכחת אלנך (ע) וחד גבי שכחת כרם (פ) דאמרינן לעיל (דף קלא.) אחריך זו שכחה: **שקא דדינרי.** דינרי זהב שנלחו ממקום אחר לבני הישיבה:

ואיבעית אימא אדם חשוב. כגון ממונה ראש ישיבה יכול לקדם ולזכות שהרי עליו לגדלו ולהעשירו אפילו משלו וכ"ש ממאי דאתי ליה מעלמא: **מתני' מן פרק של ארכובה.** ארכובה הנמכרת עם הראש: **עד כף של יד.** עצם רחב של כתף שקורין אשפלדו"ן: **והוא של נזיר.** וכן זרוע בשלה האמור בנזיר (במדבר ו) כך ניטלת: **וכנגדו ברגל שוק.** האמור בשלמים (ויקרא ז) נמי הוי שתי עצמות מן הפרק של ארכובה עד בוקא דאטמא דהיינו כל הירך: **סובך של רגל.** היינו פרק שבין הקולית ועצם אמצעי: **הפרק של לחי.** אצל הלדעים ומותך כלפי מטה עד פיקה של גרגרת עד שיפוי כובע שהוא פקעיתא (ש) ופתחה של קנה בית הבליעה דהייינו לחיים התחתונות עם הלשון: **גמ' הזרוע.** ונתן לכהן הזרוע: **כדאמר רבא.** בפרק גיד הנשה (לעיל דף צא.) אליבא דרבי יהודה דאמר אינו נוהג אלא באחת והדעת מכרעת של ימין: ה' דהלחיים למאי אתא: **חלב** (ג) **של הקבה וחלב שבתוך הקבה.** חלב (ת)הקרום: **כהנים נהגו בו עין יפה.** שלא ליטלו מן הבעלים. אלמא דמדאורייתא של כהנים הוא דנפקא ליה מה"א יתירא והקבה: **דורשי חמורות.** מקראות הסתומים: **היו אומרים.** מנלן דשל ימין מהכא: **יד.** שנותנין לכהן כנגד ידו של פנחס שעל כך ניתנה לו ברית כהונת עולם (במדבר כה) וזה שכרו ואיזו יד שעושה מלחמה הוי אומר של ימין: **זרוע המוקדשין.** של איל נזיר: **ת"ל תתנו.** תרומה לכהן: **זרוע חולין.** מתנות כהונה: **ובית שחיטה עמה.** היינו תופס בעומק הצואר באלכסון יותר מן הפיקה: **לעולם עד הפיקה ולא קשיא.** ברייתא דקרי לה בית שחיטה ר' חנינא היא דמכשיר שחיטה למעלה מבית הבליעה ומתניתין דלא קרי לה בית שחיטה רבנן היא: **ואיבעית אימא.** ברייתא נמי רבנן היא והאי עמה דקתני לאו עם הלחי אלא עם הבהמה היה נשאר בית שחיטה והלחי ניטל עם הפיקה:

הדרן עלך הזרוע והלחיים

ראשית הגז והמתנות. תימה למאן דלית ליה לעיל (דף קלג:) דמתנות טבלי ליתני נמי מתנות לחיוב קודם שהורמו ולפטור אחר שהורמו המתנות דהוו שלו כי היכי דתני בבכור בהמה טמאה לחיוב ולפטור: **פיקה** של גרגרת. היא טבעת הגדולה שעשויה עגולה כפיקה: **הזרוע** המיומנת. אפילו לרבנן דפליגי פרק גיד הנשה (לעיל דף צא:) היכא דפשיט איסוריה בכוליה ירך הכא מודו דלא שייך למדרש הכי: **דורשי** חמורות. פירש בערוך (א) בשם רב סעדיה גאון כמין המעשה בלשון ארמי מהו ממלך מה מעשיך:

הדרן עלך הזרוע והלחיים

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ג מהלכות מתנות עניים הי"ד]:
נג ב מיי' פ"א מהל' מתנות עניים הל' י טוש"ע י"ד סי' שלג:
נד ג מיי' פי"ב מהל' תרומות הל' יז:
ד [מיי' פ"ט מהל' בכורים הל' טו טוש"ע י"ד סימן סא סעיף י]:
נה ה מיי' פ"ה מהל' מתנות עניים הל' מ:
נו ו ז מיי' פ"ה מהל' כלי המקדש הל' א:
נז ח מיי' פ"ט מהלכות בכורים הל' יח ופ"ט מהל' מעשה קרבנות הל' י סמג עשין קמב טוש"ע י"ד סי' סא סעיף ב:
נח ט מיי' פ"ט מהל' בכורים הלכה יח טוש"ע שם סעיף ג:
נט י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
ס כ מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף ג:
סא ל מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

◆

תורה אור השלם

1. וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל וּפֶרֶט כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט י
2. וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו אֲשֶׁר יוּצַק עַל רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת הַבְּגָדִים אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם: ויקרא כא י
3. וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זֹבְחֵי הַזֶּבַח אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזְּרֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה: דברים יח ג
4. וַיַּרְא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ: במדבר כה ז
5. וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה: תהלים קו ל
6. וַיָּבֹא אַחַר אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֻּבָּה וַיִּדְקֹר אֶת שְׁנֵיהֶם אֵת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאִשָּׁה אֶל קֳבָתָהּ וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: במדבר כה ח
7. וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ תְרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם: ויקרא ז לב

◆

לעזי רש"י

אישפלדו"ן. עצם הכתף של חיה.

◆

שיטה מקובצת

א] איזהו הזרוע. נ"ב עי' תוס' מנחות דף לו ע"א.

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' ר"ה ד: ד"ה לקט], ב) [נ"ל ימלוג], ג) [ב"מ יא:], ד) ב"ק כח. לג. נדרים מד: תמורה ו. נדה נא., ה) [ברכות יט. וש"נ], ו) [הוריות ט. יומא יח. תוספתא יומא פ"א ה"ו], ז) [תוספתא פ"ט ה"ג ע"ש היטב], ח) לעיל לא. [קדושין כא: הוריות יב.], ט) [בתוספתא פ"ט ה"ג איתא ר' יהודה], י) [עי' ברכות כד. בפירש"י שם ד"ה דורשי רשומות], כ) [בפסוק כתיב שוק הימין תתנו תרומה וצ"ע אכן מפירש"י דהכא נראה שהיה גירסתו על נכון זרוע מוקדשין מנין ת"ל תתנו ומדברי קרבן אהרן פרשת צו פט"ו נראה דגירסתו שוק הימין וכו' זרוע חולין מנין ת"ל תתנו זרוע מוקדשין מנין ת"ל תרומה], ל) [תוספתא פ"ט ה"ג], מ) לעיל יח:, נ) [ויקרא יט], ס) [שם כג], ע) [ויקרא יט. כג דברים כד], פ) [פאה פ"א מ"ד], צ) [שבת סח.], ק) [דברים כד], ר) [שם], ש) [נ"ל פקיעתה. רש"ל], ת) [נ"ל הקרום], א) [וערך המל כ' ועי' תוס' סוטה טו. ד"ה כמין ומה שכתבתי שם על הגליון].

◆

גליון הש"ס

גמ' א"ל לעני ולגר כו'. הכי איתא בירושלמי ריש פ"ה דפאה בשם רשב"י: רש"י ד"ה קמה וכו' מתניתא אחריתי וכו'. עי' תשובת הרי"מ מינץ סי' ו':

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומביאה מפני הפסד כהן שאני: (ב) שם וחלב שבתוך הקבה אמר ר' יהושע בן לוי כהנים כצ"ל ואות ד' נמחק: (ג) רש"י ד"ה חלב שעל גבי הקבה:

◆

מוסף רש"י

דנתינה כתיבא ביה. כדכתיב (דברים כו) ונתתה ללוי, זה מעשר ראשון, לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני (ב"מ יא:). ולשחר השכים ובצרו. חזר ביה איהו מלתו (נדרים מד:) קודם שיזכו עניים לבצרו שיזכו בהפקר אם היו קודמין (ב"ק צד.). חייב בפרט ובעוללות. אע"ג דהפקר פטור מפאה, דתנן (פאה פ"א מ"ד) כל שהוא אוכל ונשמר חייב במעשר ובפאה, אפילו הכי כי האי הפקר חייב בכל הני כדמפרש טעמא בהנהו מילים (שם) דכתיב ביה תעזוב יתירא (שם כח. וכעי"ז שם צד. ותמורה ו ונדה נא.). ופטור מן המעשר. דלא כתיב ביה תעזוב יתירא (ב"ק כח.). הירך המיומנת שבירך. בפרק גיד הנשה (לעיל צ:) ר' יהודה אומר אין נוהג אלא באחת והדעת מכרעת של ימין ויליף לה מה"א דהירך ודרש הירך חשובה שבירכות (קדושין כא.). דורשי חמורות. קשרים וסתומים הכלולים בתורה (ברכות כד.). מוגרמת פסולה. אפילו רובה מתוך הטבעת ומיעוטא למעלה מטבעת הגדולה (לעיל יח:). העיד כו' על מוגרמת שהיא כשרה. ואפילו כולה למעלה מן הטבעת הגדולה, וכי אגמריה רחמנא הגרמה הלכה למשה מסיני, משיפוע סיפא ולמעלה אגמריה, והכי הלכתא דכל עדות הלכתא היא (שם). הדרן עלך הזרוע והלחיים